

Oponentský posudok na habilitačnú prácu

Gertrúda BŘEZINOVÁ: Šperk zo skla a sapropelitu u Keltov na Slovensku. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Nitra 2014, 99 s., prílohy (56 tabuliek, 12 máp, 4 tabely so súpismi nálezov)

Autor: PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.

Oponent: doc. PhDr. Vladimír Varsik, CSc.

1. Náročnosť spracovania riešenej problematiky práce

Mladšia doba železná, resp. doba laténska, je prvým obdobím v histórii územia Slovenska, kedy sa sklo stalo bežnou súčasťou hmotnej kultúry vtedajšieho obyvateľstva, teda Keltov. Kelti ešte nepoznali sklársku píšťalu, nepoznali teda ani fúkané sklo a sklenené nádoby ešte neprodukovali. Novú surovinu uplatnili predovšetkým pri výrobe šperkov – korálikov a náramkov. Bohato plasticky zdobené keltské náramky zo syto sfarbeného skla sú nielen esteticky veľmi príťažlivé produkty, ale pre archeologické bádanie predstavujú aj artefakt s výpovednou hodnotou z chronologického hľadiska. Autorka predloženej habilitačnej práce si vytýčila náročnú úlohu zozbierať a vyhodnotiť všetky dostupné – publikované aj nepublikované – keltské produkty zo skla a sapropelitu na území Slovenska. Pre porovnanie uvedme, že kým v roku 1960 B. Beňadik zo Slovenska uvádzal dvanásť nálezísk s 26 náramkami, predložený súpis obsahuje 332 sklenených náramkov z takmer 130 lokalít.

2. Posúdenie úrovne spracovania práce

G. Březinová sa dlhodobo venuje výskumu skla na Slovensku v kultúrnom prostredí včasnohistorických Keltov a Germánov v dobe laténskej a v dobe rímskej. Posudzovaná habilitácia je jedným z jej významných výstupov na tomto poli. Súpis keltských sklenených a sapropelitových šperkov vznikol niekoľko rokov (ak nie desaťročí), autorka systematicky zbierala informácie z literatúry ale aj od autorov zatiaľ nepublikovaných výskumov a nálezov. Len pedantne pripravený katalóg – ako je to v tomto prípade – môže byť zárukou relevantných výsledkov následnej typo-chronologickej analýzy. Autorkin súpis pozostáva z prehľadných tabiel s typologickým určením artefaktu, nálezovými súvislosťami a so zdrojovými dátami (odvolávka na literatúru alebo nepublikovanú nálezovú správu). Vyzdvihnúť treba aj vysokú úroveň kresbovej a fotografickej dokumentácie artefaktov a mapky Slovenska s rozšírením jednotlivých typologických skupín nálezov.

V úvodných pasážach s krátkym uvedením do problematiky a načrtnutím stavu bádania sa G. Březinová zmieňuje o pôvode znalosti spracovania skla u Keltov, ktorý hľadá v prostredí kontaktov so stredomorskými civilizáciami v období tzv. historickej keltskej expanzie. Zaujímavá by bola odpoveď na otázku, či Kelti prebrali len technológiu výroby skla ako takú, alebo či sa nechali inšpirovať aj tvarovými predlohami, podobne ako sa to predpokladá pri keltskom mincovníctve. V tomto prípade Kelti neprevzali len technológiu razby mincí, ale – predovšetkým z grécko-macedónskeho prostredia – aj ikonografické predlohy. Tie si samozrejme prispôbili vlastným predstavám.

Ťažisko práce tvoria kapitoly 3 a 4 s typologickým rozdelením a chronologickým vyhodnotením sklenených a sáproelitových šperkov. Ide o hutne napísaný text, kde autorka slovenské nálezy zaradila do stredo európskeho kontextu. Pri chronológii sklenených náramkov G. Březinová najskôr predstavila koncepciu časových zoskupení šperkov v ponímaní J. Bujnu z r. 2005, potom pridala vlastný komentár k datovaniu jednotlivých typov. V tomto prípade by možno čitateľ ocenil pevnejšie previazanie oboch pasáží (teda, keby autorka postupovala podľa jednotlivých typov a nie podľa autorov).

3. Prínos a úroveň výsledkov práce

O prínose predloženej habilitačnej práce nemožno pochybovať. Len čo najkompletnejší súpis istej skupiny šperkov umožňuje jej podrobnú typologickú a chronologickú analýzu. Takto vyhodnotené artefakty sa potom stávajú nielen pomôckou pri spracovaní nálezových súborov v ďalšom bádání, ale sú napríklad aj svedectvom remeselnej zručnosti a estetického cítenia ich nositeľov. Po drobných formálnych úpravách by odborná verejnosť určite ocenila publikovanie práce G. Březinovej.

4. Posúdenie formálnej stránky práce (jazyk, štýl, štruktúra)

Z formálnej stránky sa v práci vyskytujú len drobné preklepy alebo opakovania. Oceniť treba vysokú úroveň dokumentácie nálezov v podobe kresieb a farebných fotografií, ako aj priložené distribučné mapy. Kvôli lepšej prehľadnosti by bolo možno vhodné ťažiskové kapitoly o korálikoch a náramkoch rozčleniť na kratšie úseky a jednotlivé typy v úvodných riadkoch explicitnejšie charakterizovať. Publikovaná forma práce sa určite stane pomôckou pri základnom určení a hodnotení sklenených šperkov aj pre neodborníka na dobu laténsku. Prácu by z tohto hľadiska určite obohatila prehľadná chronologická tabuľka výskytu jednotlivých typov korálikov a náramkov.

5. Explicitne vyjadrený návrh na udelenie (resp. neudelenie) vedeckopedagogického titulu docent

Predložená habilitačná práca je ďalšou kapitolou v bohatej publikačnej aktivite G. Březinovej. Analýza skleneného a sáproelitového šperku prispieva k poznaniu doby laténskej na Slovensku. Navrhujem preto predložiť ju k ďalšiemu konaniu, verím v jej úspešné obhájenie a navrhujem udeliť G. Březinovej vedecko-pedagogický titul docent.

V Bratislave 25. 5. 2015

Doc. PhDr. Vladimír Varsík, CSc.